

ELKE ZIN IS EEN KLEIN TONEEL

LEIDRAAD BIJ PRAKTIJKVERHAAL

(TAALBESCHOUWING)

LEERJAAR

3de graad

LEERDOEL

In deze les werken leerlingen aan hun inzicht in zinsbouw, eerder dan zinsontleding. Ze ontdekken dat werkwoorden “rollen” uitdelen en dat een zin pas klopt als al die rollen zijn ingevuld (valentie).

Zo leren ze beter begrijpen hoe zinnen zijn opgebouwd en kunnen ze die kennis later bewust toepassen in hun eigen schrijfwerk.

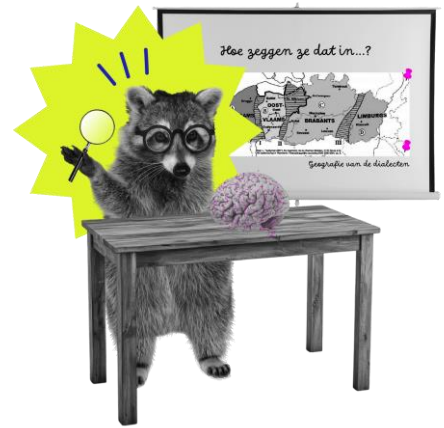
Het doel van de les is dat leerlingen leren goede zinnen bouwen, van eenvoudige tot uitgebreidere zinnen en daarbij nadenken over de functie van elk zinsdeel.

DISCLAIMER

Deze downloadbare lesfiche is een beknopte leidraad bij het praktijkverhaal op www.klimintaal.be. Bezoek de website voor meer uitleg en extra tips.

Didactische Principes

De lessen van *Klim in taal* zijn opgebouwd rond zes didactische principes. Hieronder vind je een overzicht van hoe je de principes kunt toepassen in de les. Op de website vind je meer uitleg en praktische vragen bij elk principe.

 BETEKENISVOL	Je leerlingen ontdekken grammaticale inzichten door taal te gebruiken. Ze bouwen zelf zinnen, voeren toneeltjes uit en ervaren zo dat grammatica niet losstaat van communicatie. Ze leren aanvoelen wat een zin compleet maakt, niet door regels te memoriseren, maar door taal te beleven.
 EXPLICIETE INSTRUCTIE	Je <i>modelt</i> hoe je een zin opbouwt en welke (mentale) stappen je daarvoor doorloopt. Je gebruikt herkenbare voorbeelden en maakt de link met wat leerlingen al weten of aanvoelen.
 INTERACTIE	Je leerlingen werken voortdurend samen: ze vullen zinnen aan, spelen toneeltjes, bespreken hun keuzes en bouwen gezamenlijk een toneeltekst op. Door met elkaar te praten over taal, leren ze redeneren over zinsstructuren.
 ONDERSTEUNING EN UITDAGING	Je differentieert door verlengde instructie te geven aan leerlingen die extra houvast nodig hebben, terwijl sterkere leerlingen worden uitgedaagd om zinnen te variëren, rollen te verwisselen of extra elementen toe te voegen. Zo blijft iedereen betrokken op zijn niveau.
 MOTIVATIE	De les start met een minitheater en eindigt met een toneeltekst. De speelse context zorgt ervoor dat grammatica levendig wordt. Leerlingen bouwen samen een eigen verhaal op, waardoor taalbeschouwing niet abstract wordt, betekenis krijgt en plezierig blijft.
 TRANSFER	De kennis die leerlingen hier opbouwen, helpt hen bij andere taaltaken: zinnen formuleren bij schrijven, verbanden leggen bij lezen, en taalcorrectheid verbeteren bij spreken. Ze leren nadenken over waarom een zin goed klinkt en hoe ze dat inzicht elders kunnen gebruiken.

UITVOEREN VAN DE LES

Fase	
Instap – minitheater	Zet de leerlingen in een grote halve cirkel en deel kaartjes uit met dieren uit de taalboomhut en enkele voorwerpen (te downloaden op de website). Vertel dat jullie samen een toneelstuk gaan schrijven over de vrienden van de taalboomhut, maar dat daarvoor eerst sterke zinnen nodig zijn. Leg uit dat werkwoorden ‘rollen’ uitdelen: elke zin is een klein toneeltje waarin elk zinsdeel een rol speelt. Pas als alle rollen ingevuld zijn, kan de zin gespeeld worden. Vertel dat sommige werkwoorden meer rollen uitdelen dan andere. Dat gaan jullie samen ontdekken. Noteer het lesdoel op het bord: <i>We leren goede zinnen bouwen om een toneelstuk te schrijven.</i> Projecteer daarna het eerste werkwoord: ‘slapen’. Vraag de leerlingen om de zin af te maken. Laat een leerling met een dierenkaartje naar voren komen: “De eekhoorn slaapt.” Schrijf de zin op het bord en onderstreep ‘de eekhoorn’. Herinner de leerlingen eraan dat dit het onderwerp van de zin is. Projecteer vervolgens nog enkele werkwoorden, zoals lopen, eten, zien, geven en vertellen. Laat de leerlingen telkens een zin vormen en uitbeelden. Zo wordt zichtbaar dat sommige werkwoorden één rol uitdelen, andere twee of drie. Schrijf elke zin op het bord terwijl ze gespeeld wordt. Herhaal met de gevormde zinnen wat je leerlingen weten over het onderwerp, de persoonsvorm, het lijdend en meewerkend voorwerp. ➡ Laat tot slot nog enkele leerlingen zelf zinnen bedenken en uitbeelden. Benadruk dat een zin pas tot leven komt wanneer alle rollen juist verdeeld zijn.

Zinnen bouwen – lijdend en meewerkend voorwerp	Laat de leerlingen in kleine groepjes werken en geef elk groepje het werkblad met het invulrooster (te downloaden op de website). In de eerste kolom staan onvervoegde werkwoorden. Op elke rij bouwen de leerlingen een volledige zin door het werkwoord aan te vullen met de nodige zinsdelen. Voor de leerlingen beginnen, modelleer je de eerste drie rijen. ➡ Denk hardop terwijl je de eerste rij invult, zodat het proces zichtbaar wordt: “Ik kijk naar mijn eerste werkwoord: <i>zoeken</i>. Om een goede zin te maken, heb ik nog iets nodig. Ik kies <i>de worm</i> en zet dat voor het werkwoord. <i>De worm zoeken</i>. Hmm, dat klinkt niet goed. Ik heb een onderwerp gekozen, dus ik moet het werkwoord vervoegen: <i>De worm zoekt</i>. Maar wat zoekt hij? Je zoekt altijd iets. Ik vul <i>zijn regenjas</i> in: <i>De worm zoekt zijn regenjas</i>. Zo, mijn zin is af. De worm is het onderwerp, en als ik vraag <i>Wat zoekt de worm?</i>, krijg ik het antwoord <i>zijn regenjas</i>. Dat is dus het lijdend voorwerp.” Daarna werken de groepjes zelfstandig verder. Loop rond, luister mee en kijk welke groepjes vlot tot goede zinnen komen. Noteer wie nog ondersteuning kan gebruiken, zodat je hen in de volgende fase extra begeleiding kunt bieden. Moedig de leerlingen aan om bij elk werkwoord te denken: ➡ <i>Wie doet iets?</i> (onderwerp) ➡ <i>Wat of aan wie gebeurt er iets?</i> (lijdend of meewerkend voorwerp). Zo leren ze actief nadenken over de ‘rollen’ in hun zinnen.
Zinnen bouwen – bepalingen	Roep de leerlingen opnieuw samen in een halve kring en projecteer enkele zinnen die ze tijdens het vorige invulmoment hebben gemaakt. Herhaal kort wat ze al ontdekten: ➡ Werkwoorden delen rollen uit, en die rollen vormen samen een volledige zin. Sommige werkwoorden hebben één rol nodig, andere twee of drie. Schrijf daarna een van de zinnen op het bord, bijvoorbeeld: <i>De eekhoorn slaapt</i>. Voeg er een extra stukje aan toe: <i>in zijn boomhut</i>.

	Vertel dat je soms meer wilt vertellen in een zin. Lees de nieuwe zin voor: <i>De eekhoorn slaapt in zijn boomhut</i>. Vraag wat het stukje <i>in zijn boomhut</i> vertelt (waar de eekhoorn slaapt). Bespreek dat dit extra informatie is, maar dat de zin zonder dat stukje nog steeds klopt. Leg uit dat zulke delen bepalingen heten: zinsdelen die extra informatie geven over bijvoorbeeld <i>waar, wanneer, hoe of hoelang</i> iets gebeurt. Laat de leerlingen meedenken: wat kunnen we nog toevoegen aan de zin? <i>Hoelang slaapt de eekhoorn? Hoe slaapt hij? Wanneer?</i> ➡ Schrijf hun voorstellen op het bord en onderstreep de bepalingen in kleur, zodat ze opvallen. Laat de leerlingen daarna in duo's werken. Ze breiden hun eigen zinnen uit in hun schrift en voegen telkens zelfgekozen bepalingen toe, op basis van een vraag die ze zelf stellen. Moedig hen aan om te blijven zoeken naar manieren om hun zinnen levendiger te maken.
Ondersteuning en uitdaging	Neem de leerlingen die nog moeite hebben met het bouwen van basiszinnen even apart voor een verlengde instructie. Herhaal met hen de verschillende zinsdelen en modelleer opnieuw hoe je een zin stap voor stap opbouwt. Denk samen hardop na en maak enkele oefenzinnen waarbij je de volgorde van de rollen expliciet benoemt. Besteed extra aandacht aan de volgorde van de zinsdelen – zeker voor leerlingen die het Nederlands nog leren, want die volgorde ligt voor hen minder vanzelfsprekend. Laat deze leerlingen eventueel opnieuw werken met de kaartjes uit de instapfase. Ze leggen het werkwoord in het midden en gebruiken de dieren en voorwerpen om hun zin visueel te bouwen. Zo kunnen ze de kaartjes verschuiven tot de volgorde klopt en de zin daarna noteren in hun werkblad. Leerlingen die de oefening vlot beheersen, kunnen een uitbreiding maken. Daag hen uit door: ➡ het aantal 'spelers' in hun zin te verhogen (<i>Bouw een zin waarin de eekhoorn en de beer meespelen. Gebruik de voorwerpen "taart", "feest" en "lepel."</i>)

	➡ de spelers te geven, maar het werkwoord zelf te laten bedenken (<i>Bouw een zin waarin “de worm” het onderwerp is en “het boek” het lijdend voorwerp.</i>) ➡ te experimenteren met de volgorde van de zinsdelen (<i>Kan “de gans” hier ook een lijdend voorwerp worden? Hoe klinkt de zin als het onderwerp en het meewerkend voorwerp van plaats wisselen?</i>) Zo krijgt elke leerling de juiste mate van ondersteuning of uitdaging, en blijft het zinnenbouwen betekenisvol en speels.
Reflectie en eindproduct – toneeltekst	Wanneer alle leerlingen een reeks zinnen hebben opgebouwd, kan het echte toneel beginnen. Zet de klas opnieuw in een halve cirkel en schrijf de eerste zin van het verhaal op het bord: <i>Op de verjaardag van de worm werd de eekhoorn wakker in zijn boomhut.</i> Vertel dat dit het begin is van hun gezamenlijke toneelstuk. Laat daarna elk groepje om de beurt een zin voorstellen. Ook de leerlingen die eerder extra begeleiding kregen, dragen zinnen bij. Bespreek elke zin kort met de klas: past ze in het verhaal? Is duidelijk over welke personages het gaat? Ontbreekt er nog informatie of kan er iets toegevoegd worden aan het decor of de sfeer? ➡ Denk samen luidop: <i>“De eekhoorn is wakker. Hoe gaat het verhaal verder? De eekhoorn zoekt zijn bril – ja, dat is een goede zin! ‘Zoeken’ heeft twee rollen nodig, en die zijn ingevuld.”</i> Elke goedgekeurde zin typ je in de tabel van het werkblad dat je projecteert op het bord. Zo groeit de toneeltekst zichtbaar, zin per zin. De leerlingen schrijven de tekst mee over in hun schrift. Kies vervolgens vier leerlingen die de hoofdpersonages spelen: de beer, de eekhoorn, de worm en het stokstaartje. Telkens wanneer een nieuwe zin wordt toegevoegd, beelden zij die scène uit vooraan in de klas. Zo wordt het verhaal stap voor stap tot leven gebracht, en krijgen de zinnen betekenis in een echt toneelstuk.

Wil je deze les inbedden, de inhoud verder verdiepen of sterke leerlingen blijven uitdagen? Bezoek de taalbeschouwingskamer van de taalboomhut op www.klimintaal.be en ontdek alle verschillende mogelijkheden voor jouw klas!

WWW.KLiMiNTAAL.Be

een CAMPAGNE VAN

[vlaams
ta·lèn·plat·form]
laat talen spreken

Vlaamse
overheid

